

ČUVARI
STABILNOSTI

Bonitet u uslovima krize

• Pošto smo mala, otvorena ekonomija čiji privredni rast u velikoj mjeri zavisi od priliva stranog kapitala, stranim investitorima neophodno je ponuditi pouzdane informacije o poslovanju privrednih subjekata, a samim tim i stvaranju realnije slike o bonitetu crnogorske privrede

Utvrdjivanje boniteta jednog pravnog lica uvijek prethodi donošenju neke značajne poslovne odluke samog privrednog društva ili njegovih komitenata. U uslovima tržišnih nestabilnosti i privrednih poremećaja potrebno je naći nove principe i kriterijume na bazi kojih je moguće vršiti vrednovanje primjereno novim uslovima. U takvim uslovima neophodno je naći i definisati tzv. "reprezentativno preduzeće" koje će poslužiti kao osnov za definisanje kriterijuma i metodologije za ocjenu boniteta preduzeća.

Riječ potiče od latinske riječi "bonus", koja znači dobar i predstavlja skup osobina jednog subjekta koji ga čine dobrim i sigurnim dužnikom. U "Ekonomskoj enciklopediji" se bonitetu posvećuje veća pažnja i pravi detaljnija razlika između boniteta preduzeća i boniteta banke. Ovdje se pod pojmom boniteta podrazumijeva formalno i materijalno svojstvo subjekta koje ga čini sigurnim dužnikom, bilo da je riječ o banci u koju se ulažu sredstva, bilo da je riječ o preduzeću kome se daje kredit, ili koje se priprema za emitovanje hartija od vrijednosti. U užem smislu, bonitet izražava kreditnu sposobnost i likvidnost firme, a u širem smislu njegovu ukupnu poziciju - organizacionu, kadrovsku i materijalno - finansijsku konstrukciju, poziciju na tržištu, poslovnu reputaciju, razvojne programe i poslovnu perspektivu, a otuda i kreditnu sposobnost i likvidnost.

Postoje različiti pristupi ocjeni boniteta preduzeća, zavisno od toga da li se ta ocjena odnosi samo na analizu pokazatelja koji potvrđuju da je preduzeće siguran dužnik, ili na indikatore koji potvrđuju položaj preduzeća na tržištu, odnosno ukazuju na njegovu perspektivu poslovnog razvoja i poslovnu orijentaciju.

Da bi se napravila valjana kreditna analiza, analitičar mora raspolagati kvalitetnom informativnom osnovom

za analizu kreditne sposobnosti, koju čine: bilansni izveštaji preduzeća, tekući poslovni rezultati, interne analize, eksterne analize određenih banaka, agencija i sl., pri čemu se posebno analiziraju stanja, oblici i

Piše: mr Jovan Marković

vrste zaliha, tok gotovine u preduzeću (cash flow).

Bonitet preduzeća ne može se izjednačiti sa njegovom likvidnošću. Neko preduzeće može biti nelikvidno u određenom vremenskom periodu, a da se pri tome izvedu pozitivne ocjene o njegovom bonitetu. Stoga ne čudi činjenica da se u privrednoj praksi prave česte greške, koje se ogledaju u svođenju ocjene boniteta na analizu mogućnosti zaduženja preduzeća i analizu stepena pokrivenosti zaduženja nepokretnom imovinom, potraživanjima, pokretnim stvarima ili nekim oblikom jemstva. Otuda, bonitet preduzeća uvijek obuhvata mogućnost realizacije preduzeća, stepen naplativosti njegovih potraživanja, sigurnost plasmana u to preduzeće, njegovu kreditnu sposobnost, ali i dosta širu dimenziju

kojoj treba dati značajniju pažnju. Na bonitet preduzeća značajan uticaj imaju i kvalitet i realnost razvojnih programa, stepen iskorišćenja kapaciteta, nivo produktivnosti rada, kvalitet investicionih programa, razvijenost poslovnih funkcija i slično.

Pored ovih podataka, obezbjeđenih na bazi finansijskih izvještaja i putem intervjua, korisno je imati i određene eksterne podatke i izvještaje, koje izrađuju nezavisna kreditna udruženja i agencije. Jedna od najpoznatijih kreditnih agencija u SAD je agencija Dun & Bradstreet D&B koja zasniva svoje poslovanje na izvještajnim podacima i sopstvenim podacima tri miliona kompanija iz SAD i Kanade. D&B kompanija obezbjeđuje rejting procjene finansijske snage, promptnost plaćanja, adekvatnost kapitala, kao i statističke podatke o koeficijentima finansijskih performansi rejtingovanih kompanija.

S tim u vezi, u Crnoj Gori svakom privrednom subjektu treba obezbjeđiti pouzdane informacije o bonitetu poslovnih partnera, što bi značilo da postoji jasna potreba za osnivanjem agencija koje bi ponudile izvještaje o realnom finansijskom stanju potencijalnih, kao i već postojećih poslovnih saradnika. Jedan takav izvještaj bi, između ostalog, trebalo da sadrži podatke o procjeni rizika, istoriji preduzeća, poslovanju i ostale finansijske pokazatelje tog privrednog društva.

S obzirom na činjenicu da smo mala, otvorena ekonomija čiji privredni rast u velikoj mjeri zavisi od priliva stranog kapitala, stranim investitorima neophodno je ponuditi pouzdane informacije o poslovanju privrednih subjekata, a samim tim i stvaranju realnije slike o bonitetu crnogorske privrede.

Autor je kontrolor
u Odjeljenju za ocjenu
upravljanja kreditnim rizikom
Centralne banke Crne Gore